

*Uitleg en verkondiging van Jakobus 3: 1-12.
We volgen de tekst op de voet.*

Afgelopen maandag, gemeente, wandelde ik aan de oever van de IJssel in de Duursche Waarden, een natuurgebied waar het ooit in cultuur gebrachte rivierlandschap weer aan het woeste en lege van weleer wordt teruggegeven.

Vanuit een uitkijkhut zag ik – compleet verrast – aan de overkant van het binnenwater paarden, wilde paarden, zeven wilde paarden. Wit, bruin gevlekt, zwart, in zeventvoudige schakering. Mij konden ze niet zien, maar hen zag ik scherp in gezeefd zonlicht, alle zeven. Ze graasden, speelden hun paardenspel, bewogen loom in de hitte.

Plots rende er één het water in, anderen volgden. Eenden vlogen verschrikt omhoog. De paarden, ze zwommen. Ze gingen bijna hoofdje onder. Ze waadden terug naar de oever. Ze liepen daarna wat onwennig rond op het droge.

Toen zetten ze onverwacht het op een draven, alle zeven, om tussen het geboomte – bij wijze van spreken – spoorlags te verdwijnen. Alsof ze niet bestaan hadden. Niet gezien waren.

Ik zag het leven zoals het even had bestaan, vóórdát wij mensen de aardbodem betraden. Deze wilde schoonheid – ging door me heen – zou volgens de apostel Jakobus dus te temmen zijn, met een klein bit in de mond.

Op de IJssel voeren op dat moment, tussen de speelse plezierbootjes, de logge vrachtschepen, met de schippers aan het roer, dat kleine ronde rad waarmee zij heel het schip weten te laveren, veilig tussen de rode en groene bakens door, heel die vracht te water in toom weten te houden en in goede banen te leiden.

En toen moest ik denken aan Jakobus wanneer hij het heeft over het schip dat door het kleinste roer wordt gewend waarheen het believen van de stuurman wil.

Wat het bit is voor het paard,
en het roer voor het schip,
is, aldus Jakobus, de tong voor het lichaam.
Onze tong temt en stuurt ons leven.
Het wilde oerleven temmen en het aldus getemde sturen.

Vanochtend gaat het Evangelie over de tong. Daarmee zijn wij het die over de tong gaan.

1 Broeders en zusters, u moet niet allemaal leraar willen zijn. U weet dat ons leraren een strenger oordeel te wachten staat.

Als leraar – die volgens Jakobus strenger zal beoordeeld worden dan de leerling, en dus moet u niet allemaal leraar willen zijn – liggen mij de heilige woorden vóór op de tong, op het puntje van mijn tong, ja, als herder heb ik het hart op de tong, heb ik mijn tong zeker niet verloren, nee, word ik geacht behoorlijk van de tongriem gesneden te zijn. Maar zal ik, gezien het komende oordeel over mij als herder en leraar, liever niet het puntje van mijn tong afbijten dan het achterste van mijn tong laten zien?

Zal ik niet liever geheel zwijgen en het spreken overlaten aan het tongwerk van het orgel? (*Aldus geschiedde: de tongwerken van het grote orgel lieten de eerste regel horen van Psalm 139*)

Want ook een leraar struikelt in woorden.

2 En hoe vaak struikelen we niet allemaal! Wie nooit struikelt in het spreken kan zich een volmaakt mens noemen, die in staat is om zelfs het hele lichaam in toom te houden.

Wie van ons struikelt nóóit?

Wie van ons kan zich een volmáákt mens noemen?

Wie van ons weet héél het lichaam in toom te houden?

3 Paarden doen we een bit in de mond om ze te laten gehoorzamen, en zo kunnen we hun hele lijf sturen.

4 En kijk eens hoe reusachtige schepen, voortgestuwd door hevige wind, met een klein roer in de richting worden gestuurd die de stuurman bepaalt.

5 Zo is ook de tong een klein orgaan, maar wat een grootspraak kan hij voortbrengen!

Paarden zijn te temmen – hun hele glanzende lijf.

Schepen zijn te besturen – hun ganse diepliggende vracht.

Mensen zijn te temmen en te besturen – heel hun lichaam.

Hoe?

Met een aansturing die miniem van omvang is.

Een bit. Een roer. Een tong.

De tong, dat 'dunne stukje vlees' aldus Calvijn.

Wat kan dat kleine ding zich roeren in gretige grootspraak.

Bedenk eens hoe een kleine vlam een enorme bosbrand veroorzaakt. 6 Onze tong is net zo'n vlam: een wereld van onrecht, die onze lichaamsdelen in brand steekt. Want hij besmet het hele lichaam, hij steekt het rad van het leven in brand, met vuur uit de Gehenna.

Plotseling laat Jacobus het beeld kantelen.

Radicaal. Schokkend. Angstwekkend.

De tong, een kleine vonk – die heel een woud in vuur en vlam zet.

De tong als vuur! Een brandende lucifer! Pas op! Niet doen! Bosbrandgevaar!

Kleine oorzaak – immens gevolg.

In het gedicht van Goethe *De Toverleerling* kan de nog maar half ingewijde leerling de onnadenkend opgeroepen waterscheppers niet meer meester, hij is de toverspreuk vergeten om ze te stoppen, zodat die waterscheppers tenslotte een geweldige overstroming veroorzaken. De uitvinding wordt een obsessie en dreigt de uitvinder te verslinden.

De tong gaat met ons lichaam grandioos op de loop.

We zijn de toverspreuk vergeten om onze tong te remmen.

Niet het verstand, zoals in het geval van bit en roer, maar de hartstocht aan het bewind. De grenzeloze begeerte. Het tomeloos verlangen. De erotische gloed waar uitgerekend de tong zo goed weg mee weet.

De tong is een wereld, zegt Jacobus.

Een wereld op zich.

Maar wel – een wereld van ongerechtigheid, zegt hij.

Die onze lichaamsdelen in brand steekt, onblusbaar in brand.

Die ons hele lichaam besmet.

Die het rad van het leven in de fik steekt.

Het rad der geboorte.

Het rad der wedergeboorte, en waar denken we al niet aan.

Smelik, als nuchtere exegeet, merkt op:

'Men zoekt verband met orphische mysterievoorstellingen, met Griekse spreekwoorden, met Boeddhistische gedachten zelfs. Is het ook mogelijk aan de warmlopende draaischijf van een pottenbakker te denken?'

De tong, die ons ganse bestaan van begin tot eind in laaiende gloed zet, een brandend wiel. Een uitslaande brand. Gestoken in vlam en vuur.

Vanwaar dit vuur?

Vanwaar, vraagt u?

Dat zal ik u zeggen.

Aangestoken is het regelrecht in het onblusbaar vuur van de hel.

De vlam van de boze tong is ontstoken door de satan zelf, in de hel, het rijk van de boze, Gehenna, het dal van Hinnom, de buitenste duisternis van de heilige stad, waar ooit kinderoffers aan Moloch werden gebracht, vuilstortplaats van Jeruzalem, ongescheiden huisvuil, walmende belt, nog altijd.

7 De mens heeft alle mogelijke soorten dieren weten te temmen, wilde dieren, vogels, kruipende dieren en zeedieren,

8 maar er is geen mens die de tong kan temmen, dat onberekenbare kwaad, vol dodelijk venijn.

Over temmen gesproken. Over het blussen van deze brand.

De mens en zijn tong.

De mens, ja.

De mens als laatste geschapen. De dieren gingen hem voor. Om hun naam van de mens te ontvangen. De mens boezemt alle andere levende wezens schrik in. De mens kan alle dieren temmen, zelfs het meest moedige van alle: het paard.

Maar de mens zelf, door wie wordt hij getemd? Door zijn tong, zo is de bedoeling van de Schepper.

Ach, de tong. Een onberekenbaar kwaad. Een dodelijk venijn. Dat dus niet in de staart zit, maar in de mond huist.

Zoals in de wijsheid van het boek Jesus Sirach:

De slag van een zweep veroorzaakt een striem,

de slag van een tong breekt botten.

Velen vallen door een snijdend zwaard,

maar niet zo veel als door een scherpe tong.

En met een religieus getinte tong moet je helemaal oppassen, leert ons Jeremia deze ochtend.

Met de bedrieglijke leus. De tempel van de Eeuwige is hier, hier, hier ....

Als de tong glad godsdienstig wordt, weet je bijna zeker dat het taal van de hel en niet van de hemel is.

9 Met onze tong zegenen we onze Heer en Vader, en we vervloeken er mensen mee die God heeft geschapen als zijn evenbeeld.

10 Uit dezelfde mond klinkt zegen en vervloeking.

Hoor maar –

Uit één en dezelfde mond klinkt zegen en klinkt vervloeking.

Neem de eredienst vanochtend. Met onze tong zegenen wij onze God en Vader. O, dat we duizend tongen hadden!

Met dezelfde tong vervloekten wij afgelopen week een medemens. Een medemens door God geschapen als zijn evenbeeld. Wij vervloekten het beeld van God. En dat deden we met onze tong. Keihard kelend of fluweelzacht fluisterend.

Dat kan toch niet goed zijn, broeders en zusters?

11 Laat een bron soms uit eenzelfde ader zoet en bitter water opwellen?

12 Of kan een vijgenboom olijven voortbrengen, of een wijnstok vijgen? Net zomin geeft een zilte bron zoet water.

Dat kan niet goed zijn, broeders en zusters.

Het kan eenvoudig niet.

Een bron, een en dezelfde bron: zowel zoet als bitter water?

Een vijgenboom, een en dezelfde boom: zowel vijgen als olijven?

Een wijnstok, een en dezelfde wijnstok: zowel druiven als vijgen?

Een zilte bron, een en dezelfde bron: zowel zilt als zoet water?

Stuk voor stuk retorische vragen.

Natuurlijk kan dit niet.

Alleen de tong. Die kan het. Zowel zilt als zoet. Zowel zegen als vloek.

Is het zo erg?

Is het niet vreselijk overdreven van die Jacobus?

Is het niet heel gewoon zoals Bert Klei – die zoveel van deze Oude Kerk hield – als opschrift aan een van zijn gebundelde stukjes meegaf: ‘De meeste mensen zijn aardig’?

Het is erg.

De tong is taal.

En taal is altijd op het scherp van de snede.

Een gladde, giftige tong.

Als de slang in het paradijs. Glad, naakt. Zoals de Naardense Bijbel raak vertaalt, dat de mens en zijn vrouw ongekleded waren, maar dat de slang uitgekleder was. Glad, glibberig en giftig die tong.

Een helende, heilzame tong.

Het eerste woord van de Schepper: Kome er licht!

De tong van de Eeuwige.

En er komt licht.

Hoor, Israël, de Eeuwige onze God, de Eeuwige één.

God zul je niet met dubbele tong horen spreken.

En Jezus, sprekend zijn Vader, zul je niet met een dikke tong en ook niet met een gespleten tong

horen spreken. Wat ik zeg, kan zùs, maar het kan ook zó.

Deze ochtend:

Wie in woede tegen broer of zuster te keer gaat: 'Nietsnut!'. Verantwoorden zul je je voor het gerecht. Rekenschap over elk woord dat als een schip uit de haven van je tong uitvaart en niet meer kan terugkeren. Wie maar aan de tong laat ontglippen: 'Dwaas!', die staat voor het vuur van de Gehenna. Dat vuur is al ontbrand op je tong.

Met een offer in je handen op weg naar het altaar. De herinnering: mijn broer of zus, mijn vader of moeder, mijn kind of partner heeft iets tegen me. Laat je offer voorlopig voor wat het is, je mooie woorden bedoeld voor God. Zoek eerst oogcontact met je naaste, verzoen je met de ander. Breng daarna je offer aan God.

De tong is taal.

En taal is schepping.

Uit één stuk.

God ziet het licht, kijkt vol aandacht. En je hoort Hem zacht, vol bewondering zeggen: Tob! Goed! Licht, wat ben je goed, wat ben je mooi! Geen kwaad woord over het licht.

Enkel zegen. Een vloek bestaat niet.

Een tong uit één stuk.

O, God, ontferm u over ons!

Schenk ons een vurige tong uit één stuk. Zoals op het hoge Feest van Pinksteren de Geest van de hemel tongen van vuur laat dalen op hoofden van mensen. Om daarmee hun tong, dat kleine roer, dat geringe bit, in vuur en vlam te zetten.

Een tong op je hoofd, en daarmee een nieuwe tong in je mond. Verterend, en zo louterend. Een vuurdoop die het leven voorgoed verwarmt van binnenuit.

De omkeer van Babel, die stad en die toren, waar taal en tong verwarren, onthechten, verdelen, uiteensmijten, vervloeken.

De heilige stad in het midden, Mokum, Jeruzalem, oord van heilige taal die op de adem van de Geest wordt overgezet, vertaald tot aan de einden van de aarde.

Totdat '... elke tong zal belijden: 'Jezus Christus is Heer, tot eer van God, de Vader' (Filippenzen 2: 11).

Een goed woord voor de Ander, de ander, de dieren, de aarde.

Tot zover over de tong.

Ja, u mocht al die tijd zwijgen.

De leraar, die was geroepen te spreken.

Zijn tong te roeren, op hoop van zegen, met vreze van vloek.

Maar nu gaat de leraar ook zwijgen. Hij bidt dat hij een weinig in tongen heeft mogen spreken. In tongentaal, in glossolalie. Kenmerk van die taal is dat je wel moet struikelen over je woorden. Struikelen wij niet allen in velen? Ja, wij struikelen, omdat de maat van onze taal niet is berekend op de overvloed van de vurige woorden van de Geest.

Vandaar dat we, lieve gemeente, de woorden van de Geest nu eten en drinken gaan, in brood, in wijn. En de Geest geeft dat onze tong er wel weg mee weet.

Daartoe bidden wij met Israël:

HEER, u kent mij, u doorgrondt mij,

*u weet het als ik zit of sta,
u doorziet van verre mijn gedachten,
ga ik op weg of rust ik uit, u merkt het op,
met al mijn wegen bent u vertrouwd.*

*Geen woord ligt op mijn tong,
of u, HEER, kent het ten volle.*

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.
Amen